

Kodukeskkool

Toimetajad: Julius Grüntal, Ernst Peterson, Gustav Puu.

Toimetuse liikmed: Dr. O. Bekman, R. Gutman, E. Kimmel, A. Kurvits, mag. phil. M. Meiusi, V. Orav, V. Peet, Emma Peterson, H. Pezold, P. Sepp, E. Susi, R. Stümper, H. Tehver, P. Viires ja A. Öunapuu.

I. klass

24. õppenädal

Eesti Hariduse Sõprade Seltsi väljaanne

Tallinnas, Kinga 8-1

1933

1. Emakeel.

Keeleõpetus. Et saada pöördsõna muudetes täielik ülevaade ja leida pea- ja põhi- muuted, võtame lisaks § 130 antud tabelile veel kahe astmevaheldusega pöördsõna kõik muuted.

Käändelised muuted.

	Isikuline tegumood	Umbisikuline tegumood	Isikuline tegumood	Umbisikuline tegumood
ma — <i>tegevusnimi</i> :				
Sisse- ütlev	õppi-ma	(õpi-ta-ma)	hüppa-ma	(hüpa-ta-ma)
Sees- ütlev	õppi-ma-s	(..... -s)	hüppa-ma-s	(..... -s)
Seest- ütlev	õppi-ma-st	(..... -st)	hüppa-ma-st	(..... -st)
Ilma- ütlev	õppi-ma-ta	(..... -ta)	hüppa-ma-ta	(..... -ta)

da — *tegevusnimi*:

	õppi-da		hüpa-ta	
Sees- ütlev	õppi-de-s		hüpa-tes	

Teonimi:

Nim.	õppi-mine		hüppa-mine	
(Muutub kõigis käändeis.)				

Tegijanimi:

Nim.	õppi-ja		hüppa-ja	
(Muutub kõigis käändeis.)				

K e s k s õ n a d.

Olevik.

Nim.	õppi-v	õpi-ta-v	hüppa-v	hüpa-ta-v
	(Muutub kõigis käändeis.)			

Minevik.

Nim.	õppi-nud	õpi-t-ud	hüppa-nud	hüpa-t-ud
	(Nimisõnana muutub kõigis käändeis, muidu jääb alati muutmata.)			

Pöördelised muuted.

K i n d e l k õ n e v i i s.

Olevik (ja tulevik).

	Ainsus.		Ainsus.	
Jaatav kõne.	1. p. õpi-n	õpi-ta-kse	1. p. hüppa-n	hüpa-ta-kse
	2. p. õpi-d		2. p. hüppa-d	
	3. p. õpi-b		3. p. hüppa-b	
	Mitmus.		Mitmus.	
	1. p. õpi-me		1. p. hüppa-me	
	2. p. õpi-te		2. p. hüppa-te	
	3. p. õpi-va-d		3. p. hüppa-va-d	
	Ainsus ja mitmus.		Ainsus ja mitmus.	
Eitav kõne.	1. p. } ei õpi	ei õpita	1. p. } ei hüppa	ei hüpa-ta
	2. p. }		2. p. }	
	3. p. }		3. p. }	

Lihtminevik.

Jaatav kõne.	Ainsus.	õpi-t-i	Ainsus.	hüpa-t-i
	1. p. õppi-si-n 2. p. õppi-si-d 3. p. õppi-s		1. p. hüppa-si-n 2. p. hüppa-si-d 3. p. hüppa-s	
Eitav kõne.	Mitmus.	ei õpi-t-ud	Mitmus.	ei hüpa-t-ud
	1. p. õppi-si-me 2. p. õppi-si-te 3. p. õppi-si-d		1. p. hüppa-si-me 2. p. hüppa-si-te 3. p. hüppa-si-d	
	Ainsuses ja mitmuses		Ainsuses ja mitmuses.	
	1. p. } 2. p. } 3. p. }		1. p. } 2. p. } 3. p. }	
	õppinud		hüpanud	

Täisminevik.

Jaatav kõne.	Ainsus	on õpi-t-ud	Ainsus.	on hüpa-t-ud
	1. p. olen õppinud 2. p. oled õppinud 3. p. on õppinud		1. p. olen hüpanud 2. p. oled hüpanud 3. p. on hüpanud	
	Mitmus.		Mitmus.	
	1. p. oleme õppinud 2. p. olete õppinud 3. p. on õppinud		1. p. oleme hüpanud 2. p. olete hüpanud 3. p. on hüpanud	

Eitav kõne.	Ainsus ja mitmus		ei ole õpi-t-ud	Ainsus ja mitmus		ei ole hüpa-t-ud
	1. p.	} ei ole õppinud		1. p.	} ei ole hüpanud	
	2. p.			2. p.		
3. p.	3. p.					

Ennemevik.

Jaatav kõne.	Ainsus.		oli õpitud	Ainsus.		oli hüpatud
	1. p.	} olime õppinud		1. p.	} olime hüpanud	
	2. p.			2. p.		
3. p.	3. p.					
Eitav kõne.	Mitmus.		ei olnud õpitud	Mitmus.		ei olnud hüpatud
	1. p.	} olid õppinud		1. p.	} olid hüpanud	
	2. p.			2. p.		
3. p.	3. p.					
Eitav kõne.	Ainsus ja mitmus.		ei olnud õpitud	Ainsus ja mitmus.		ei olnud hüpatud
	1. p.	} ei olnud õppinud		1. p.	} ei olnud hüpanud	
	2. p.			2. p.		
3. p.	3. p.					

Tingiv kõneviis.

Olevik (ja tulevik).

Jaatav kõne.	Ainsus.		õpi-ta-ks	Ainsus.		hüpa-ta-ks
	1. p.	} õpi-ksi-n		1. p.	} hüppa-ksi-n	
	2. p.			2. p.		
3. p.	3. p.					
Eitav kõne.	Ainsus ja mitmus.		õpi-ksi-d	Ainsus ja mitmus.		hüppa-ksi-d
	1. p.	} õpi-ks-		1. p.	} hüppa-ks-	
	2. p.			2. p.		
3. p.	3. p.					

Eitav kõne.	Mitmus.		õpi-ta-ks	Mitmus.		hüpa-ta-ks
	1. p.	õpi-ksi-me		1. p.	hüppa-ksi-me	
	2. p.	õpi-ksi-te		2. p.	hüppa-ksi-te	
Jaatav kõne.	Ainsus ja mitmus		ei õpi-ta-ks	Ainsus ja mitmus.		ei hüpa-ta-ks
	1. p.	} ei õpi-ks		1. p.	} ei hüppa-ks	
	2. p.			2. p.		
3. p.	3. p.					

Täisminevik.

Eitav kõne.	Ainsus.		oleks õpitud	Ainsus.		oleks hüpatud
	1. p.	oleksin õppinud		1. p.	oleksin hüpanud	
	2. p.	oleksid õppinud		2. p.	oleksid hüpanud	
Jaatav kõne.	Mitmus.		oleks õpitud	Mitmus.		oleks hüpatud
	1. p.	oleksime õppinud		1. p.	oleksime hüpanud	
	2. p.	oleksite õppinud		2. p.	oleksite hüpanud	
Eitav kõne.	Ainsus ja mitmus.		ei oleks õpitud	Ainsus ja mitmus.		ei oleks hüpatud
	1. p.	} ei oleks õppinud		1. p.	} ei oleks hüpanud	
	2. p.			2. p.		
3. p.	3. p.					

Märkus. Lihtminevik ja entminevik puuduvad.

K ä s k i v k õ n e v i i s .

Olevik.

Jaatav kõne.	Ainsus.	õpita-gu	Ainsus.	hüpa-ta-gu
	1. p. (pole)		1. p. (pole)	
	2. p. õpi		2. p. hüppa	
	3. p. õppi-gu		3. p. hüpa-ku	
	Mitmus.		Mitmus.	
	1. p.		1. p.	
	õppi-ge-m		hüpa-ke-m	
	2. p.		2. p.	
	õppi-ge		hüpa-ke	
	3. p.		3. p.	
	õppi-gu		hüpa-ku	
Eitav kõne.	Ainsus.	ärgu õpi-ta-gu	Ainsus.	ärgu hüpa-ta-gu
	1. p. (pole)		1. p. (pole)	
	2. p. ära õpi		2. p. ära hüppa	
	3. p. är-gu õppi-gu		3. p. är-gu hüpa-ku	
	Mitmus.		Mitmus.	
	1. p. är-ge-m		1. p. är-ge-m	
	õppi-ge-m		hüpa-ke-m	
	2. p. är-ge		2. p. är-ge	
	õppi-ge		hüpa-ke	
	3. p. är-gu		3. p. är-gu	
	õppi-gu		hüpa-ku	

Täisminevik.

Jaatav kõne.	Ainsus ja mitmus.	olgu õpitud	Ainsus ja mitmus.	olgu hüpatud
	1. p. (pole)		1. p. (pole)	
	2. p. („)		2. p. („)	
	3. p. olgu õppinud		3. p. olgu hüpanud	

Eitav kõne.	Ainsus ja mitmus.		Ainsus ja mitmus.	
	1. p. (pole)		1. p. (pole)	
	2. p. (pole)		2. p. (pole)	
	3. p. ärgu olgu õppinud	ärgu olgu õpitud	3. p. ärgu olgu hüpanud	ärgu olgu hüpatud

K a u d n e k õ n e v i i s.

Olevik.

Jaatav kõne.	Ainsus ja mitmus		Ainsus ja mitmus.	
	1. p. õppi-vat	õpita-vat	1. p. hüppa-vat	hüpa-ta-vat
	2. p. „		2. p. „	
	3. p. „		3. p. „	
Eitav kõne.	Ainsus ja mitmus.		Ainsus ja mitmus.	
	1. p. ei õppi-vat	ei õpi-ta-vat	1. p. ei hüppa-vat	ei hüpa-ta-vat
	2. p. ei õppi-vat		2. p. ei hüppa-vat	
	3. p. ei õppi-vat		3. p. ei hüppa-vat	

Täisminevik.

Jaatav kõne.	Ainsus ja mitmus.		Ainsus ja mitmus.	
	1. p. } olevat õppinud	olevat õpitud	1. p. } olevat hüpanud	olevat hüpatud
	2. p. }		2. p. }	
3. p. }	3. p. }			
Eitav kõne.	Ainsus ja mitmus.		Ainsus ja mitmus.	
	1. p. } ei olevat õppinud	ei olevat õpitud	1. p. } ei olevat hüpanud	ei olevat hüpatud
	2. p. }		2. p. }	
3. p. }	3. p. }			

Kirjutage antud tabeli eeskujul kõik vormid sõnadest *kõndima* (nagu õppima) ja *lendama* (nagu hüppama). Otsige nüüd vormid, mis ühes sõnas tugevas, teises nõrgas astmes ja tõmmake tugevale alla sirge kriips, nõrgale laineline. Nüüd otsige need vormid, mis on mõlematel sõnadel tugevas astmes ja tõmmake neile alla kaks sirget joont. Lõpuks tõmmake alla neile vormidele, mis on alati nõrgas astmes, kaks lainelist joont.

Te leiate, et alati on tugevas astmes: *ma-tegevusnimi* ja ta teised käänded, teonimi, tegijanimi, oleviku kesksõna, kindla kõneviisi isikuline minevik, kaudne kõne. — Esimesel sõnal (õppima, kõndima) tugevas, teisel (hüppama, lendama) nõrgas; *da-tegevusnimi* ja ta kääne, nud-kesksõna ja käskiva kõneviisi oleviku vormid (peale ainsuse 2. pöörde). — Esimesel sõnal on nõrgas astmes, teisel tugevas: *kindla kõneviisi olevik*, tingiva kõneviisi olevik, käskiva kõneviisi oleviku 2. pööre jaatavas ja eitavas kõnes. — Mõlematel sõnadel on alati nõrgas astmes kõik umbisikulised vormid:

Kui liitmuuted jätame kõrvale, saame nii neli erisugust vormide rühma. Nende hulgast tuleb üks vorm valida rühma esindajaks, mille põhjal võime moodustada teisedki, nii saame *põhivormid*. Nendele lisame veel raskemini tuletatud muuted.

Esimese grupi esindajaks valitakse harilikult *ma-tegevusnimi* (õppima, hüppama), teise — *da-tegevusnimi* (õppida, hüpata), kolmanda kindla *kõneviisi oleviku* 1. pööre (õpin, hüppan), neljanda — *tud-kesksõna* (õpitud, hüpatud). Neile võtame veel juurde *kindla kõneviisi mineviku ainsuse* 3. pöörde (õppis, hüppas), *nud-kesksõna* (õppinud, hüpanud) ja umbisikulise tegumoe kindla kõneviisi (õpitakse, hüpatakse). Nii saame pöörd sõna *peaja põhimuuted*.

Kirjandus.

Lugege „Emk’ist“ lhk. 160—176 „Tütarlaps (noormees) päästetakse vanapagana talust“. Pärast lugemist kirjeldage vihus maaalust teed, vanapagana talu, sealseid esemeid ja korda. — Mis näib olevat vanapagana ainus siht sulase palkamisel? Miks ei söö ta siiski sulast kohe ära, vaid otsib enne süüd ta töö juures? Iseloomustage vanapaganat selle jutundi järele. Pange tähele jutundi keelt: otsige *lauseid* nagu „kuningapoeg võttis joont, nagu oleks tahtnud rääkida“, *kõnendeid* nagu „rääkis suud mööda“ ja *sõnu* nagu „viiblane“ (—viibija). Katsuge parandada mõnd keeleviga nagu „kolmandama“ (pro kolmanda), „katlate“ (pro katelde), „arvas leidma“ (arvas leidvat) jne.

2. Matemaatika.

Sel korral süvendame oma teadmisi suunatud arvudest ja õpime mõne ringi joonestatud nurga suuruse määramist teise nurga kaudu. Teil tuleb läbi töötada N I §§ 51 ja 52 ning R I lk. 109—114. (Harjutis XX).

N I § 51. Osa piirdenurga lause tõestamist on kasulik panna kirja nõnda:

$$\sphericalangle AOM \equiv \sphericalangle OPA + \sphericalangle OAP \text{ või}$$

$$\sphericalangle AOM \equiv 2 \text{ APO}$$

$$\sphericalangle BOM \equiv \sphericalangle OPB + \sphericalangle OBP \text{ või}$$

$$\sphericalangle BOM \equiv 2 \text{ BPO}$$

$$\sphericalangle AOM + \sphericalangle BOM \equiv 2 (\sphericalangle APO + \sphericalangle BPO)$$

$$\text{ehk } \sphericalangle AOB \equiv 2 \text{ APB}$$

$$\text{siit } \sphericalangle APB \equiv \frac{\sphericalangle AOB}{2}$$

N I § 51 ja § 52 laused lubavad määrata piirdenurga suuruse selle nurga mõõtmist toimetamata. Näiteks: kui tahan määrata $\sphericalangle APB$ (joon. 49) suurust, siis võin mõõta hoopis teist nurka, nimelt $\sphericalangle AOB$ ja arvutamise teel leida $\triangle APB$ suurus — selleks tuleb $\sphericalangle AOB$ mõõtarv jagada kahega. Säärast talitust, kus mõõdetakse hoopis teist suurust, kui nõutakse, ja siis arvutamise teel leitakse nõutav suurus, nimetatakse kaudseks mõõtmiseks. Veel üks näide: tahan teada saada,

missuguse keskmise tunnikiirusega sõidab rong nr. 11 Tallinnast Tartu. Selleks ei pruugi ma mõõta rongi kiirust igal tunnil, vaid ma võin mõõta hoopis midagi muud, nimelt kummagi linna vahemaad ja aja, mis rong tarvitab sõiduks Tallinnast Tartu ja siis nende linnade vahemaa (190 km) jagada sõiduks kulutatud tundide arvuga (4,3 tundi); nõnda määrان kaudsel mõõtmisel, et otsitav suurus on 44,2 km/tunnis. Võimaldada kaudset mõõtmist mitmesugustel aladel on muu seas matemaatika, täheteaduse ja füüsika üheks ülesandeks. Nimetage vähemalt 5 juhtu, kus toimetatakse kaudset mõõtmist. Siin on Teile kasulik mõnda tõsiasja tuletada meelde: 1) mis nimetatakse nurgakraadiks? 2) mis on kaarekraad? 3) mitu kraadi suur on ringikaar, millele toetub 48-kraadiline kesknurk? 4) mitu kraadi suur on ringikaar, millele toetub 96-kraadiline piirde-nurk?

Sellist mõõtmist, kus mõõdetakse just nõutavat suurust, nimetatakse otseseks mõõtmiseks; temale iseloomulik on arvutamise vajaduse puudumine — kõik toimub loendamise (üks, kaks, kolm, neli ...) teel.

RI harjutises XX antud ülesannete abil tahab Teile veel selgitada negatiivsete arvude olu ja valmistada Teid ette arusaamisele sel-

lest, kuidas toimetada korrutamist ja jagamist vastassuunaliste arvudega. Kõik ülesanded väärivad lahendamist ja läbimõttlemist. Raskusi ei tohiks ükski neist teha. Kui olete terve harjutise läbi töötanud, vastake küsimustele:

- 1) mis on muutuva suuruse käigu astmik?
- 2) mis tähendab maksimaalne kõikumine?
- 3) mis on arvastmik?
- 4) missuguse eesti-keelse sõnaga võiks ülesandes nr. 17 asendada sõna „operatsioonid“?
- 5) mis tähendab „lahendada võrrand“?
- 6) mis poolst võivad erineda sarnased liikmed avaldises?

3. Loodusteadus.

V hõimkond: **Katteseemnelised** (*Angiospermae*).

Märkus: Sellesse hõimkonda kuuluvad kõik õistaimed. Meie tutvuneme mõne üksiku esindajaga. Põhjalikumaks taimede tundmaõppimiseks tuleb kasutada taimede määrajat: G. Vilberg, — „Eesti taimestik“.

I kl. **Kaheidulehelised** (*Dicotyleae*).

Sugukond: **Kaselised**: Esindaja: **Arukask**. 1. Kasvukoht. Metsades, arudel; valgusenõudlik, nagu mändki. 2. Tüvi pikk, sirge; oksad noortel püsti, vanadel longus; koor noortel pruun, puu kasvamisel kattub

see aga õhukese valge korrage; vanadel puudel areneb valge kihi alla paks korgi kiht, õige vanadel pakatab koor, tekitades korba.

2. **L e h t** selgesti eralduva rootsu ehk varrega ja labaga; laba kujult rombjas, saagjate servadega (servadel täkked nagu saehambad) ja sulgroostiku ehk soonestikuga: üks peason ehk rood läheb pikuti rootsust leheladvani, ta kummalgi pool asuvad külgrood, mis omakorda harunevad. Noored lehed on kaetud vaigusarnase ainega, millest kaskede meeldiv lõhn.

4. **Õ i e d** kahesugused — isas- ja emasõied: asuvad ühel puul, seega kask ühekojaline taim. Isasõied ilmuvad sügisel urbadena ja elavad nii talve üle; emasõied on ka koonduvad urbadesse, kuid ilmuvad kevadel lehtimisel, talvel on nad peidus pungades. **Urvaehitus**: pikuti jookseb telg, selle küljes asuvad varte otsas soomused; soomuste all on isasõitel **t o l m u k a d**, emasõitel **e m a k a d**; tolmukaid ja emakaid ümbritsevad arenematud kattelhed. Iga tolmukas koosneb lühikesest tolmukaniidist ja tolmukakotist; kotis arenevad tolmuterad. Igal emakal eraldub kolm osa (nähtavad luubiga vaadeldes): alumine jämedam osa — sigimik, keskel lühike emakakael ja ülal — kaheharuline suude; sigimi-

kus on seemnepungad. Tolmlemine toimub tuule abil. Tolmuterad satuvad maha langedes emaka suudmele, sealt kasvatab tolmutera torukese kaela mööda seemnepungani. Sel ajal jaguneb tolmutera tuum ja tuuma osad rändavad seemnepunga, kus asub muna rakk, milletuum ka jaguneb. Tolmutera tuuma osad ühinevad munaraku tuuma osadega ja ühinemise saadusest areneb seeme, kuna sigimiku seintest areneb seemnekate. Seemnekate seemnega on vili.

See keeruline protsess on kujutatud joonisel 85; tolmlemine on sarnane kõigil õistaimedel.

Männil ja teistel okaspuudel puudub seemnekate, sest neil pole emakat ega sigimikku, millest see võiks areneda. Sellest siis hõimkonna nimetus — paljasseemnelised. Kuna õistaimedel kate on, siis nim. neid katteseemnelisteks.

5. Vili väike, ta kate kõva, seeme sees lahtine. Säärast vilja nim. pähklaks. Sellel on kahel küljel tiivad, tiibade tõttu on ta tuulestkantav. Viljad asuvad käbikeses, mis arenenud urvast.

6. Juured tungivad enam sügavale kui laiiali.

Tarvitamine. Kase puit on kõva; ta on heaks kütteaineks, mööbli- ja paljude tarberiistade valmistamise materjaliks. Öhu käes kõduneb ta palju enne kui mänd ja kuusk. Kase koorest (tohust) aetakse tõkatit, okstest tehakse luudi.

Teised kased. 9. Niiskematel kohtadel kasvab sookask. Sellel on noored lehed ja oksad karvased, lehed alt ümmargused — öeldakse: munajad lehed.

6. Vaevakask, kasvab rabades, väikeste ümmarjate lehtedega.

Kase sugulased on need puud, millel õied on koondunud urbadesse, nagu lepad, sarapuu; ka paju õied on urbades.

Üldiselt. Männid, kuused, kased, lepad j. t. puud on meie metsade tekitajateks. Okspuumetsi on meil 70%, lehtpuu — 30%. Metsast ja metsa kasutamisest lugeda O. Danieli raamatutest.

Sugukond: Tatrased. Esindaja: Konnatar.

1. Kasvukoht. Põldudel, aedades umbrohuna.

2. Vars peenike, nõrk, ei seisa püsti omal jõul, vaid väändub teiste taimede ja kõrvaliste asjade ümber; säärast taime nim. väänduvaks — joon. 56.

3. Lehed alusel sügava lõikega ja teravate otstega, ülaltotsast ka teravad. Sääraseid lehti nim. nooljateks lehtedeks — joon. 72 c.

4. Õied väikesed. Iga üksik õis koosneb: a) õiekattest, mis hästi arenenud; kattel 4—5 tipet; tipped näitavad, et kate on kasvanud kokku (liitunud) 4—5 lehekesest; b) tolmukatest (neid 5—8) ja d) emakast.

Kasel kasvavad tolmukad ja emakad lahus, konnatatral aga ühes. Kui tolmukad ja emakad ühes õies, siis nim. õis kahesuguliseks, kasvavad nad lahus, siis ühesuguliseks. Tolmukate ja emakate ehitus on umbes samasugune kui kasel. —

5. Tolmlemine toimub putukate abil, s. o. putukad kannavad tolmu laiali; tihti toimub ka isetolmlemine, see tähendab: oma õie tolmukatest satub tolm oma õie emaka suudmele. Tolmutera ja munaraku tuuma osade ühtumine nagu kase vaatlusel kirjeldatud.

6. Vili väike pähkel, kortsunud, läiketu. Seemneid levitavad tuul, linnud, putukad.

7. Juurestik koosneb pea- ja kõrvaljuuretest.

8. Kahju tekitab umbrohuna; kasu temast inimesele pole.

Teised tatalised. Kultuurtaimedest harilik tatar, seda kasvatatakse põldudel. Tavili kolmekandiline, vars tugev, püstine. Seemneid tarvitatakse toiduks.

Metsikult kasvavatest sagedamad: teedel kasvav linnurohi, kirburohud j. t.

Sugulased: Maltsad, oblikad, peedid, spinatid j. t.

4. Ajalugu.

Ühel ajal sisemiste võitlustega senati- ja rahvaerakonna vahel vabariigi lõpul Rooma riik sõdis meriröövlitega, Pontose kuninga Mithridatesega ja gallialastega.

Vh. J. A. lk. 160—167.

Lk. 166. rida 9 alt: 1917. aastani p. o. 1. veebr. 1918. a.

5. Saksa keel.

Lb. Nr. 92. „Es ist Uwe“.

I W. der Fisch, -e — kala, der Fischer — kalur, das Fischerdorf, „er — kalurite küla; die Nordsee — põhjameri; wurden geweckt — Passiv; sich befinden, befand, befunden = sein; bereit machen = fertig machen; der Anführer — juht; das Rettungsboot, „e — päästepaat; binden, band, gebunden; zurück-

kehren; ihn zu holen = um ihn zu holen; heimkehren = nach Hause zurückkommen; nun ging es wieder dem Lande zu — nüüd söideti jälle maa poole; sagt's = sagt es.

II Asp. Kanonenschuß [ka:'no:nənʃus], sogleich [zo:'glaiç].

III Üb. 2. Sch.: Ich werde von einem Kanonenschuß geweckt, du wirst v. e. K. geweckt u.s.w. Ich wurde v. e. K. geweckt u.s.w. Ich bin v. e. K. geweckt worden u.s.w. Ich werde von den Fischern gerettet u.s.w. Ich wurde v. d. F. gerettet u.s.w. Ich bin v. d. F. gerettet worden u.s.w. Ich werde von meinem Bruder aus dem Boot gehoben (heben, hob, gehoben), du wirst von deinem Bruder aus d. B. gehoben, er wird von seinem B. a. d. B. gehoben, sie wird von ihrem B. a. d. B. gehoben, es wird von seinem B. a. d. B. gehoben, wir werden von unserem B. a. d. B. gehoben, ihr werdet von euerem B. a. d. B. gehoben, sie (Sie) werden von ihrem (Ihrem) B. a. d. B. gehoben. Ich wurde von meinem B. a. d. B. gehoben u.s.w. Ich bin von meinem B. a. d. B. gehoben worden. Ich werde von meiner Mutter freudig empfangen u.s.w. Ich wurde von meiner M. f. empfangen u.s.w. Ich bin v. m. M. f. empfangen worden. Ich

werde von den Rettern in die Hütte geführt u.s.w. Ich wurde v. d. R. i. d. H. geführt u.s.w. Ich bin v. d. R. i. d. H. geführt worden.

3. Sch.: Als der Knabe in den Garten kam, dachte er u.s.w. Wenn die Sonne scheint, ist es hell. Als der Stationsvorsteher den Wagen kommen sah, telegraphierte (telegrafierte) u.s.w. Als der Bauer sein Pferd fand, freute er sich. Wenn es heiß war, badete ich immer im Flusse. Als der Bär ins Boot kletterte, tötete ihn ein Schlag mit dem Ruder. Wenn die Fischer einen Kanonenschuß hörten, wußten sie, was das bedeuten sollte.

IV. Gramm. § 152.

Lb. Nr. 93. Der Jung auf der See.

I W. heulen — huluma, vinguma; der Jung = der Junge; die Höh' = die Höhe — kõrgus; sorgen — hoolitsema, muretsema; halten, hielt, gehalten; der Dämpfer — aurulaev; das Ruderboot — sõudepaat; das Segelboot — purjepaat; salzig — soolane: der Unterschied — vahe.

II Asp. Jung [jun], heulend [hõylõnt]

III. Üb. 2 Sch.; Was heult? Was geht hoch? Was weckt die Bewohner des Dorfes? Wessen Bewohner weckt ein Kanonenschuß? Wen weckt ein Kanonenschuß? Was ist in

Gefahr? Wer springt in ein Boot? Wessen Sohn springt in ein Boot? Wer hilft den armen Schiffbrüchigen? Wem hilft er? Was klopft? Wessen Herz klopft? Wen hat sie auf der See verloren? Wessen Sohn ist auch nie heimgekehrt? Wer kommt da? Wen hat er gerettet?

Rechtschreibübung. Sch.:..... Bank.....
 blickt dunkle denkt muß
 draußen..... großen Wasser..... glücklich
 zurückkehren..... lassen müssen..... Ge-
 danke läßt..... heiße..... fließen.....

Lb. Nr. 94. Glück im Unglück.

I. W. der Fahrschein = die Fahrkarte — soidupilet; Viktoria — der Name eines Schiffes; abgehen = abfahren; die Nähe — lähedus; der Klee — ristikhein; kam auf ihn zu — tuli tema poole (juurde); Sie müssen mit = Sie müssen mitkommen; verstehen, verstand, verstanden — oskama; was dort auf der Tafel steht = was dort auf der Tafel geschrieben steht (geschrieben ist) — mis seal tahvilil on kirjutatud; das Betreten des Rasens = das Treten auf den Rasen — murule astumine (käimine); streng — valjusti, kõvasti; verbieten verbot, verboten; der Auswanderer — väljarändaja; er begann = er fing an.

II. Asp. Viktoria [vik'to:ria:], Nähe [nɛ:ə],
besehen [bə'ze:ən], Amerika [a:'me:rika:], Ha-
fen [ha:fən], Wache [vaxə].

III. Üb. 2. Sch.: Bringe deine Sachen aufs
Schiff! Bringt eure Sachen aufs Schiff! Brin-
gen Sie ihre Sachen aufs Schiff! Ich werde
meine Sachen aufs Schiff bringen, du wirst
deine Sachen aufs Schiff bringen u. s. w. Be-
sieh die schönen Häuser und Gärten! Beseht
die schönen Häuser und Gärten! Besehen Sie
d. sch. H. u. G.! Ich werde die sch. H. u. G.
besehen u. s. w. Pflücke, pflückt, pflücken
Sie ein vierblättriges Kleeblatt! Ich werde ein
v. K. pflücken. Bezahle, bezahlt, bezahlen Sie
drei Mark Strafe! Ich werde d. M. S. be-
zahlen u. s. w. Sieh, seht, sehen Sie nach
der Uhr! Ich werde nach der Uhr sehen
u. s. w. Bleibe, bleibt, bleiben Sie in der Stadt!
Ich werde i. d. St. bleiben u. s. w. Wohne,
wohnt, wohnen Sie im Gasthaus! Ich werde
im G. wohnen! u. s. w. Lies, lest, lesen Sie
die Zeitung. Ich werde d. Z. lesen u. s. w.

3. Wenn ich mit der Eisenbahn fahren
will u. s. w. Wenn ich müde sein werde, u.
s. w. Als der Auswanderer an das Ufer kam,
u. s. w. Wenn ein starker Wind weht, u. s. w.
Wenn der Jung auf der See war, u. s. w. Als
Jens dem Ufer nah war, u. s. w. Als der Bär

das Brot roch, u. s. w. Als die Pferde den Bären sahen, u. s. w. Als die Leute die Glocke hörten, u. s. w. Wenn ich in die Schule ging, u. s. w.

Lb. Nr. 95. Lorelei.

I. W.: die Lorelei — kalju Reinijõe ääres Saksamaal; funkeln — särama; lk. 150, 6. r. ül. trükiviga: Melodie — peab olema: Melodei; 7. r. trükiviga: Weh; — peab olema: Weh;; Schiffer und Kahn = den Schiffer und den Kahn; am Ende — lõpuks; das Singen — laulmine, laul; es gibt — on (olemas).

II. Asp. Lorelei [lo:rə'lai], Rhein [rain], Geschmeide [gə'fmaidə].

III. Üb. 2. Sch.: Das Schiff hatte im Hafen zu Abfahrt bereitgestanden. Auf dem Schiff hatten Matrosen gearbeitet. Auf jedem Schiffe war eine Kanone gewesen. Am Maste des Schiffes hatte eine Fahne gehangen. Der Kapitän hatte das Zeichen zur Abfahrt gegeben. Da war ein Träger mit einem Koffer herbeigelaufen. Am Ufer hatten ein Herr und eine Dame, ein Arbeiter und ein Kind gestanden. Jeder hatte begrüßt.

3. Sch.: Wenn es regnet, u. s. w. Als es regnete, u. s. w. Als die Kröte die Musik hörte, u. s. w. Als die Kröte unter den Pilz

trat u. s. w. Wenn der Frost eine Blume sah, u. s. w. Jedesmal, wenn sich jemand dem Baume näherte, u. s. w. Wenn es kalt ist u. s. w. Wenn es warm ist, u. s. w. Als ich einmal im Frühling barfuß ging, erkältete ich mich.

Rechtschreibung. Sch.: Der Auswanderer
 verlassen Vereinigten von
 verkaufte fuhr Hafen
 Fahrkarte Abfahrt fertig pracht-
 vollen Veilchen Vergißmeinnicht
 viele Vögel vergnügt
 zufrieden vierblättriges Vielleicht
 vor Verstehen verboten
 folgen! Viel Volks fragten verwundert

6. Maateadus.

Kesk-Ameerika seisab koos mandrili-
 sest osast, mis Tehuantepec'i kitsusest kuni
 St. Migueli laheni ulatub ja saarte aheli-
 kust, mida Lääne-India kutsutakse.

Mandriline osa on pikk, kitsas, väga
 vahelduva pinnareljeefiga mägismaa, rikas
 tulemägede poolest. Ulatuslikumaid madal-
 mikke leidub Atlandi ookeani rannikul.

Kliima on siin troopikaline ja sademeterikas, eriti Atlandi - poolne osa. Taimestik on lopsakas. Igihaljad vihmametsad esinevad ida- ja savannid ning suvihaljjad metsad läänepool.

Elanikkudeks on peamiselt indiaanlased ja mestiitsid, kuna valgeid vähem leidub (10—15%).

Tulunduses evib suuremat tähtsust põllu-, aia- ja mäetöö (maavarasid esineb rikkalikult).

Poliitiliselt on Kesk-Ameerika manner jaotatud kuue vabariigi vahel. Need on järgmised: Guatemala (110.000 km², 2¹/₄ milj. el.), Salvador (21000 km² ja 1,7 milj. el.), Honduras (100.000 km² ja 0,8 milj. el.), Nikaragua (118.500 km² ja ³/₄ milj. el.), Costa Rica (48.500 km² ja ¹/₂ milj. el.) ja Panama (74.500 km² ja ¹/₂ milj. el.), Peale selle kuulub P.-A. Ühendriikidele Panama kanali ümbrus (1432 km², 40.000 el.) ja Inglismaale nn. Briti Honduras (21.500 km², 50.000 el.) Yucatani poolsaarel.

Lääne-India koosneb Suurtest ja Väikestest Antilli ja Bahama saartest. Looduslikud olud ja kliima on siin sarnased mandrilisele osale. Saared kannatavad aga

sagedamini keerdtormide, nn. tornaadode läbi, kuna mandrilist ala laastavad sagedasti maa-väringud. Iseseisvaid riike on siin kolm. Kuuba (114.500 km² ja 3,6 milj. el.), Haiti (28.700 km² ja 2,1 milj. el.) ja Dominicana (48 600 km² ja 1 milj. el.). Teised saared on P.-A. Ühendriikide ja Euroopa mereriikide asumaadeks. Elanikeks on Lääne-Indias peamiselt neegrid ja mulatid (75%), neegreid esineb vähem ja indiaanlasi leidub siin väga vähe. Lääne-India saared on väga tähtsad troopiliste taimede kasvatamise poolest (sukruroog, kakao, kohvi, tubaka, banaani jne. istandikud.) Poliitiliselt ja majanduslikult on kõik Kesk-Ameerika riigid sõltuvad P.-A. Ühendriikidest, kelle käes on ka „Ameerika võti“, Panama kanal (81,3 km pikk, avatud 1914 a.).

(Eksikombel seisab eelmisel Kodukeskkooli õppevihul nr. 24, nr. 23. asemel.)

Vastutav toimetaja: K. A. Herman.
Väljaandja: Eesti Hariduse Sõprade Selts
Firma J. Ratassepp'a trükk, Tallinnas.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR